

DELTACOMMISSARIS
WIM KUIJKEN:

“Weinig aandacht voor stresstest? Dan meld ik dat”

TEKST HANS KLIP | FOTOGRAFIE MARCEL MOLLE

De stresstest is geen wettelijke verplichting maar ook niet vrijblijvend. Als gemeenten hieraan te weinig aandacht besteden, zal de deltacommissaris niet aarzelen om dat publiekelijk te melden. Wim Kuijken over het toenemende belang van ruimtelijke adaptatie en zijn verwachting van de stresstesten.

De inwoners van Nederland hebben een groot vertrouwen in de overheid als het gaat om wateropgaven. Dit moet je dan wel waarmaken, vindt Wim Kuijken. Als iemand daarvoor symbool staat, is hij het zelf wel. Kuijken jaagt als deltacommissaris sinds 2010 de ontwikkelingen bij waterveiligheid en zoetwatervoorziening aan. De laatste jaren heeft ook de klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van ons land een prominente plaats op zijn agenda gekregen. Dat wordt binnenkort een taak voor zijn opvolger, want

Kuijken zwaait eind november vanwege pensionering af (zie kader). Vorig jaar met Prinsjesdag werd het eerste Deltaplan Ruimtelijke adaptatie van kracht. Volgens Kuijken hebben vooral gemeenten, provincies, waterschappen en het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat hiervoor een inspanning geleverd. “Ik vind dat het plan de juiste toon treft en de goede dingen adresseert. Gemeenten kunnen hun voordeel doen met het nieuwe instrument van de stresstest. Na het vaststellen van het deltaplan zijn ongeveer veertig regio’s gevormd waarin partijen samen aan >

W

'ALS EEN GEMEENTE
DE TEST NIET DOET
EN ER GEBEURT IETS,
ZAL DE BEVOLKING
VRAGEN: WORDT HIER
NOG BESTUURD?'

KUIJKEN GAAT
MET PENSIOEN
ÉN GAAT DE
GESCHIEDENIS IN
ALS DE EERSTE
DELTACOMMISSARIS.
'HET WAS EEN
GEWELDIGE TIJD'

ruimtelijke adaptatie werken. Dit is van onderop gebeurd en door het kabinet vastgelegd in het Deltaprogramma 2019."

Wat is het belang van de stresstest die gemeenten samen met waterschappen opstellen?

"Het idee is geleend van de bankensector: wat is de weerbaarheid van een systeem dat onder druk staat? De stresstest is geen eenmalige exercitie, maar wordt de komende dertig, veertig jaar regelmatig herhaald. De test geeft een goed inzicht in de risico's bij wateroverlast, droogte, hitte en de gevolgen van overstromingen. De hoofdlijn is dat je het gebied als geheel onder de loep neemt en de knelpunten benoemt. Dat vormt de basis voor maatregelen."

Het doel is dat alle gemeenten volgend jaar de stresstest volledig hebben uitgevoerd. In het Deltaprogramma 2019 meldt u dat dit doel haalbaar is, maar nog een forse inspanning vraagt.

"Vooropgesteld, de stresstest is geen wettelijke verplichting. Het is belangrijk dat het van de gemeenten zelf komt. Bij een grote verandering loopt meestal twintig procent voorop, zestig procent doet een beetje mee en twintig procent doet aanvankelijk niets. Dat zal bij de stresstest ook wel zo zijn. Ik hoop echter dat alle gemeenten eind volgend jaar een stresstest hebben gedaan en daaraan hun conclusies verbinden. Het is vrij simpel. Als een gemeente de test niet doet en er gebeurt iets, zal de bevolking vragen: wordt hier nog bestuurd? >

'IK GA ME BUIGEN OVER DE VRAAG OF ER EEN TANDJE BIJ MOET IN HET DELTAPLAN ZOETWATER'

Om gemeenten te helpen komen er eind dit jaar standaarden voor de parameters van de stresstesten. Dit zal de vergelijkbaarheid van de uitkomsten verbeteren."

Gaat u controleren of gemeenten een stresstest opstellen?

"Ik ga de komende tijd bij alle regio's langs (Kuijken gebruikt vaak de 'ik-vorm' als hij het over de functie van deltacommissaris heeft. Dan wordt ook zijn opvolger bedoeld, red.). Dan hoor ik wel hoe de vlag erbij hangt. Als ik vind dat gemeenten te weinig aandacht aan de stresstest besteden, zal ik niet schromen om dat te melden. Eerst aan de nalatige gemeenten zelf en vervolgens in het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie. Vanaf volgend jaar komt er een overzicht van gemeenten die serieus werk maken van de stresstest en gemeenten die dat nog niet doen."

De stresstest wordt gevolgd door een risicodialoog. Wat is daarvan de bedoeling?

"De gemeente hoort een dialoog te voeren over het inzicht in extremen door de stresstest voordat er beslissingen over maatregelen worden genomen. De hamvraag is: wat ga je aan de risico's doen of besluit je om ermee te leven? Want je kunt soms gewoon accepteren dat er grote schade kan optreden en met de bevolking afspreken hoe je daarmee omgaat. Dat is een politieke afweging. Hoe de dialoog wordt gevoerd, hangt sterk af van de lokale situatie. Als gemeenten behoefte hebben aan een instrument voor de risicodialoog, kunnen wij dat faciliteren."

Er zijn allerlei maatregelen tegen extreme neerslag en hitte denkbaar. Verdienen bepaalde maatregelen de voorkeur?

"Nee, er is geen centraal voorgeschreven mal en dat wil ik ook niet. De gemeenten

kunnen putten uit een zeer grote gereedschapskist. Mooie voorbeelden zijn de waterpleinen in Rotterdam en Tiel. Ook zijn er allerlei meer voor de hand liggende oplossingen, zoals aanpassing van een straatprofiel, vergroting van de riolering, afkoppelen van hemelwaterafvoer door bewoners en aanleg van wadi's. Soms is er een maatregel, bijvoorbeeld een watergang, buiten de gemeentegrenzen nodig. Dan moet het waterschap een beetje helpen. Je hoeft misschien niet meteen alle maatregelen te treffen. Het makkelijkste is om mee te koppelen met andere ontwikkelingen, bijvoorbeeld de bouw van een nieuwe wijk of de vervanging van riolering."

U adviseerde om een nationaal programma bodemdaling op te richten. Het kabinet heeft die raad overgenomen.

"De daling van de bodem wordt in verband met de wateropgave al sinds jaren als een groot probleem beschouwd. De aanpak is vooral op regionaal niveau belegd. Dat vond ik wel logisch, omdat provincies en waterschappen beslissen over functies en waterpeilen. Door het klimaatbeleid van de regering is de andere kant van de medaille in beeld gekomen. Het tegengaan van bodemdaling in met name de veengebieden is belangrijk voor het verminderen van de CO₂-uitstoot. De afgelopen jaren is al op verschillende plekken met maatregelen geëxperimenteerd. Ik vind het belangrijk om een strik om deze losse initiatieven te doen. Daarom heb ik het advies gegeven om alle partijen bij elkaar te brengen in een programma onder regie van het Rijk en te kijken of we zo verder kunnen komen."

Wat wordt met het programma bereikt?

"De bedoeling is om de kennis over bodemdaling te vermeerderen. Ook kunnen pilots worden gehouden binnen een nationale context. Je zult de resultaten terugzien in >

'DE AANPAK VAN BODEMDALING IS REGIONAAL BELEGD, DAT VIND IK WEL LOGISCH'

'ER IS EEN ENORME INSPANNING NODIG OM ALLE GEMEENTEN TE HELPEN VAART TE MAKEN BIJ RUIMTELIJKE ADAPTATIE'

Kuijken stopt na 'geweldige tijd'

Wim Kuijken trad in 2010 aan als 's lands eerste deltacommissaris. Eind november – hij wordt dan 66 jaar – neemt Kuijken vanwege pensionering afscheid na een "geweldige tijd". Hij houdt nog wel een aantal bestuurlijke nevenfuncties aan.

Kuijken heeft bijna veertig jaar bij het Rijk gewerkt, onder andere als secretaris-generaal op drie ministeries. Bij Algemene Zaken ondersteunde hij de premiers Kok en Balkenende.

Het was een grotendeels onontgonnen terrein dat Kuijken negen jaar geleden aantrof. Hij had vanaf het begin wel een duidelijke taakopvatting. "De deltacommissaris heeft een zeer grote en ook existentiële opdracht, omdat het gaat om het voortbestaan van Nederland op de langere termijn. Daarom is het belangrijk om apolitiek tussen de partijen te opereren en besluiten voor te bereiden. Ik heb samen met alle betrokken partijen alles moeten bedenken. Dat is de kracht van het Deltaprogramma. Ik schrijf het eigenlijk namens iedereen."

Kuijken heeft een ander soort leiderschap dan hij voorheen gewend was. "De kern is zachte coördinatie. Ik ben als deltacommissaris vooral bezig om mensen samen te brengen, te enthousiasmeren en uit te dagen en om knopen te ontwarren." Kuijken heeft natuurlijk veel mensen en partijen uit de watersector aan zich voorbij zien trekken. Tot zijn genoegen. "Het is een geweldige sector met bevlogen mensen. Zij zijn sterk gericht op oplossingen en gewend om samen te werken. Ze kunnen wel af en toe hulp gebruiken bij het nemen van een beslissing, bijvoorbeeld omdat een innovatie een beetje blijft hangen. Ik heb ingebracht dat bewijslast uiteraard belangrijk is, maar ook het samen op zoek gaan naar de feiten. Dat maakt het verschil."

de stresstesten. Daarmee zal een koppeling komen. Ik zie het voor mezelf als een randvoorwaardelijke opdracht. Ik kan helpen zodat het nationaal programma voor bodemdaling van de grond komt."

Is de aanhoudende droogte van deze zomer een soort live stresstest geweest?

"Dat vind ik van wel. In ieder geval zijn de tot nu toe genomen maatregelen getest. Zoals het recente ingevoerde flexibele peilbeheer in het IJsselmeer. Deze maatregel is nog maar beperkt toepasbaar, maar bleek al nuttig. Verder stroomde door de Klimaatbestendige Wateraanvoer bij Gouda nu al meer zoetwater richting het westen dan we hadden verwacht. De waterbeheerders reageerden snel en goed tijdens de droogte. De flexibele werkwijze die we in het Deltaprogramma hebben ontwikkeld, maakt het voor hen gemakkelijker om elkaar te vinden. Ik ga me buigen over de vraag of er een tandje bij moet bij de maatregelen in het Deltaplan Zoetwater, gelet op wat we nu weten."

In een recent interview in Het Financieele Dagblad zei u: "Mijn grootste zorg is dat we te weinig tempo maken."

"Mijn bezorgdheid geldt voor het Deltaprogramma in het algemeen. Maatregelen hoeven niet allemaal

morgen klaar te zijn, maar het is wel van belang om tempo te houden. Zo was de urgentie wat betreft zoetwater de laatste jaren een beetje verdwenen, maar dat is na de droogte nu wel anders. Ook gaat de zeespiegelstijging mogelijk sneller dan we eerder verwachten. Uit een rapport van Deltares dat als bijlage bij het Deltaprogramma 2019 zat, blijkt dat dit na 2050 grote gevolgen kan hebben. We moeten dus goed nadenken over de bescherming op de lange termijn. Het Deltaprogramma ligt op dit moment op schema. Met de huidige maatregelpakketten hebben we 2050 goed onder schot."

Wat ziet u als belangrijkste uitdagingen voor uw opvolger?

"Mijn opvolger stippelt natuurlijk zijn eigen weg uit, maar hij zal veel energie steken in de herijking van de koers in het Deltaprogramma in 2021. Daarbij kan hij gebruikmaken van nieuwe klimaatscenario's van het KNMI en het Intergovernmental Panel on Climate Change. Het kan bijvoorbeeld betekenen dat keringen eerder moeten worden aangepast. Verder zal de opvolger zich bezighouden met het verminderen van onzekerheden bij de voorspellingen over klimaatverandering en de zeespiegelstijging en het bedenken van een antwoord hierop. Ook is een enorme inspanning nodig om alle gemeenten te helpen om vaart te maken bij ruimtelijke adaptatie. Daar komt de droogte nog bij. De uitvoering van zoetwatermaatregelen blijft aandacht genieten." •